

2024.10.02.

papageno.hu

<https://papageno.hu/kiallitas/2024/10/light-art-museum-bencsik-vida-interju/>

„Nagy hangsúlyt kapnak a meditatív szituációk” – Interjú Bencsik Barnabással és Vida Szabolccsal

By Borbély Zsuzsa

Kati Katona: Immensia, 2024 - Fotó: Bíró Dávid / Light Art Museum Budapest

Füsttel üvegre rajzolt álmokképek, az idegrendszerben cikázó fény-neuronok, egymással kommunikáló fák vagy valódi álmok megjelenítése AI segítségével. A Light Art Múzeum legújabb kiállításán a lezárt szemhéjunkt mögé kalauzol, a **Phantom Vision – Az érzékelés mélyáramlatai** tárlat kurátora, Bencsik Barnabás és Vida Szabolcs az intézmény szakmai igazgatója.

A LAM **előző kiállításán** a fizika és az optika voltak a fókuszban, a mostani tárlatnál inkább a biológiai jelenségek kerültek előtérbe, emellett sok a szimbolikus, lírai munka. A meditatív alkotások különösen jól működnek a múzeum elsötétített tereiben. A látogató szinte téren és időn kívül kerül, fókuszált figyelemmel fordulhat a művek – és önmaga felé egyaránt.

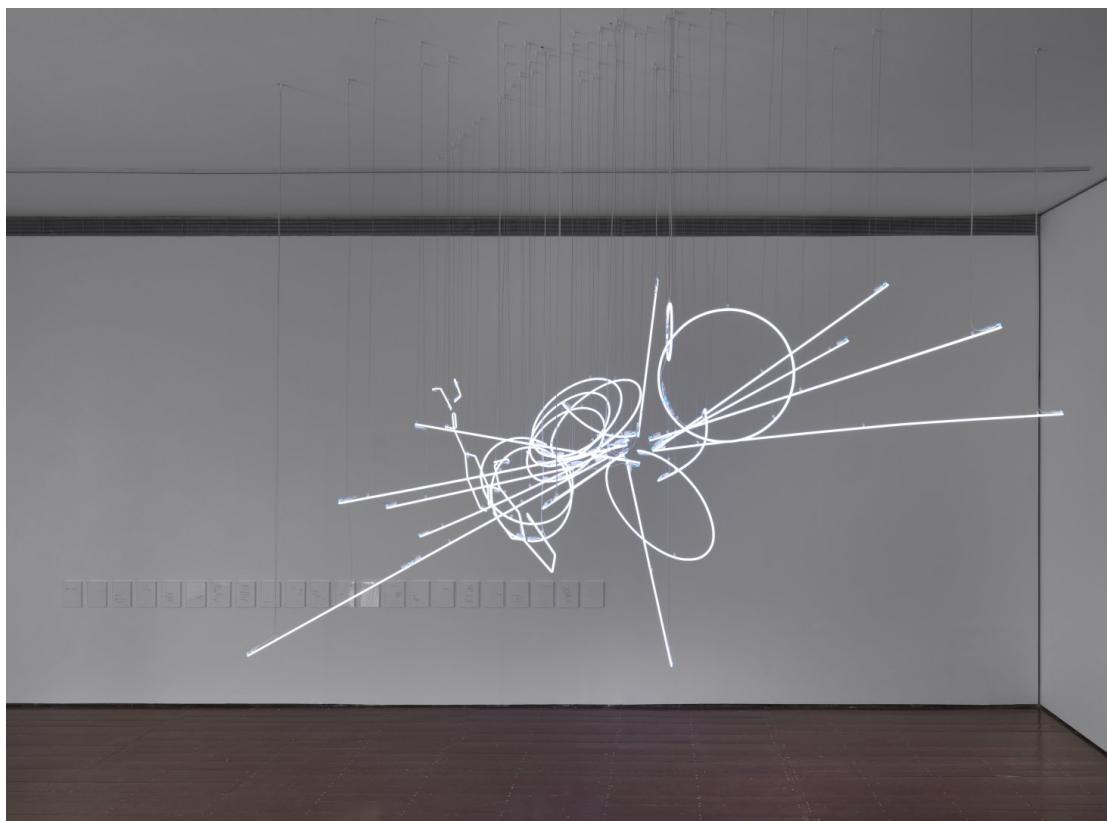
„Bízunk abban, hogy olyan kiállításokat tudunk létrehozni, beleértve ezt is, amelyek annyira erős atmoszférával rendelkeznek, annyira hatásosan tudják kiszakítani az embert a külvilágból, és órákra egy új szituációba helyezni, hogy minden tárlat izgalmas lesz a látogatóinknak, és mindig érdeklődve fogják fogadni az újakat is” – vezeti fel Vida Szabolcs az új kiállítást.

„Olyan nemzetközi együttműködések sikerült kialakítanunk az elmúlt egy év során, amelyek segítségével igazi világsztárokat tudunk bemutatni. Ólafur Eliasson munkája korábban még nem volt látható Magyarországon, de olyan alkotók is vendégeskednek a kiállítóterekben, mint Cerith Wyn Evans, Brian Eno vagy John Rafman. Számunkra fontos lépés, hogy a magyar közönség reményeink szerint itt találkozik először ezekkel a művészekkel” – hívja fel a figyelmet a különlegességekre a szakmai igazgató.

ÓLAFUR ELÍASSON: Eye See You, 2016 – Fotó: Bíró Dávid / Light Art Museum Budapest

A Hold utcai, korábban piacként funkcionáló épületben ez már a harmadik éve és kiállítása az intézménynek, amely egyre otthonosabban működik benne. „Ismerjük a hely adottságait, a mozgásterünket, és bővítjük is, amennyire tudjuk. Ennek most az egyik legújabb eredménye egy olyan 100 négyzetméteres, több mint 3 méteres belmagasságú tér, ami bármilyen múzeumi standardnak is megfelel: légkondicionált, a páratartalom kontrollált. Erre szükség is volt ahhoz, hogy Cerith Wyn Evans munkája szerepelhessen nálunk a Thyssen-Bornemisza gyűjteményéből.”

Cerith Wyn Evans: A Community Predicated on the Basic Fact Nothing Really Matters, 2013 Neon 318 x 3...
 Cerith Wyn Evans – The What If?... Scenario (after LG) – Thyssen-Bornemisza Art Contemporary

Az említett installáció egy neoncsövekből álló, felfüggesztett alakzat. „Az egyik felén az LSD molekula formáját rajzolja ki. (Az anyag, ami a belső világokat tárja föl.) A másik pedig a Higgs-bozon vizuális ábrázolása, ahonnan egyes elméletek szerint a mi világunk indult. Két, az emberiség számára fontos világteremtő tényező a találkozása egyetlen installációban” – bontja ki a mű szimbolikáját Bencsik Barnabás.

„Brian Eno neve a zeneiparból lehet ismerős. Ő írt először ambient zenét a '70-es évek közepén. Igazi világsztár zeneszerző, producer de festészetet is tanult és az utóbbi években egyre aktívabb képzőművészként. Az itt látható munkája hasonló alapelveken nyugszik, mint az ambient zene, és tökéletesen beleillik abba a gondolkörbe, amely mentén a kiállítást szerveztük. Nagyon lenyugtató, kontemplatív objekt” – hoz példát a kurátor a sztár művészekre. „Ezek tulajdonképpen rogramozott LED-ek. Fél-egy percig érdemes nézni őket, hogy érzékeld, hogyan változik a színük, az árnyalatuk, milyen ritmusban zajlik ez a folyamat. A három munka az érzékelés, az érzékszerveink működésének folyamatára reflektál, Megmutatja a percepció korlátait, hiszen a színmemória is egy speciális képesség.”

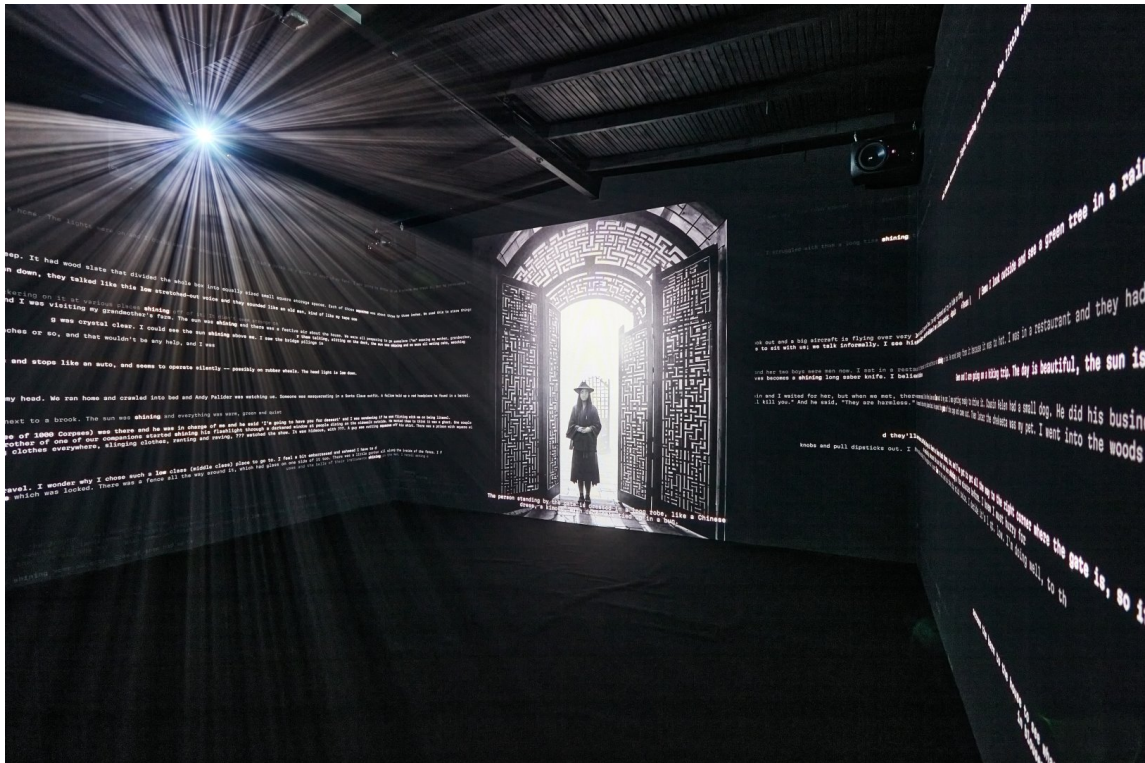

Randomroutines (Kaszás Tamás, Kristóf Krisztián): Gyülevész (harmadik változat), 2024 – Fotó: Bíró Dávid / Light Art Museum Budapest

A tárlaton az álmok képszerűségét, de az álmodás közben a testben, az agyban zajló neurológiai folyamatokat is játékba hozzák az alkotók, ezekre asszociálva pedig a legkülönbözőbb hullámok is megjelennek a művekben.

A Randomroutines művészcsoporth (Kaszás Tamás és Kristóf Krisztián) Gyülevész című ideai munkája a kevés figuratív alkotások egyike. A két, törmeléből álló üveghegyet korommal festett törött táblák alkotják. Ezek a lucid nép történetét ábrázolják, akik állítólag képesek folytatni az álmaikat, találkozni álmukban vagy épp együtt megteremteni egy álomvilágot. „A kormozott üveg nagyon illékony dolog, ha megfogod, akkor eltűnik az egész. Ez nagyon szépen jeleníti meg ezt az elképzelést” – mutatja Bencsik Barnabás a jeleneteket, figurákat ábrázoló üveglapokat. Ahogy az álmokban, itt is tetten érhető a bizonytalanság: mi a valóságos alap, mi az alkotói képzelet az álmait irányítani képes nép mögött?

A képekben kifejeződő álmokból építkezik az olasz FUSE* csoport is. A Bolognában és Santa Cruzban található álmokkutató intézetek 30 ezer álmot tartalmazó adatbázisát használták alapanyagnak. „Negyven, klinikai körülmények között felvett álmok szintézise az alkotás. Feljegyezték, hogy az illető hány percet aludt, az álmofolyamatnak milyen fázisban ébredt föl, végül az alany elmeséli az álmát. Ezt hallják a látogatók. A mesterséges intelligencia ezeknek a leírásoknak alapján készített vizualizációt” – vázolja a középső falon futó 1,5 órás film háttérét Bencsik Barnabás. Két oldalon szintén az álmoleírások olvashatók. A kiemelt kifejezések kereshetőek is, így megtudhatjuk, hányan küzdenek éjszakánként ugyanazokkal a visszatérő témákkal. „Az álmokban – legalábbis ezekben a leírásokban – nincsenek különösebben meglepő fordulatok. Van egy-két extrém dolog, de pont az a lényeg, hogy az emberek egészen hétköznapi dolgokat álmodnak.”

fuse*: ONIRICA (), 2023 – Fotó: Bíró Dávid / Light Art Museum Budapest

Mintha ennek a munkának tükörcdarabja lenne a kóddal lezárt ajtó mögött található vetítőben futó Dream Journal. „John Rafman animációja az internet, darknet, kémek vagy a számítógépes játékok világa által befolyásolt képeket mutat. Azokat a tudattartalmakat, amik úgy keletkeznek, hogy az emberek mérhetetlen mennyiségű időt töltenek a digitális valóságban digitálisan generált képeket nézve. Azzal a jelenséggel foglalkozik, hogy sokak számára teljesen összemosódik a fizikai és a virtuális valóság” – mondja el a kurátor a zavarba ejtő alakokat és eseményeket felvonultató film magyarázatául.

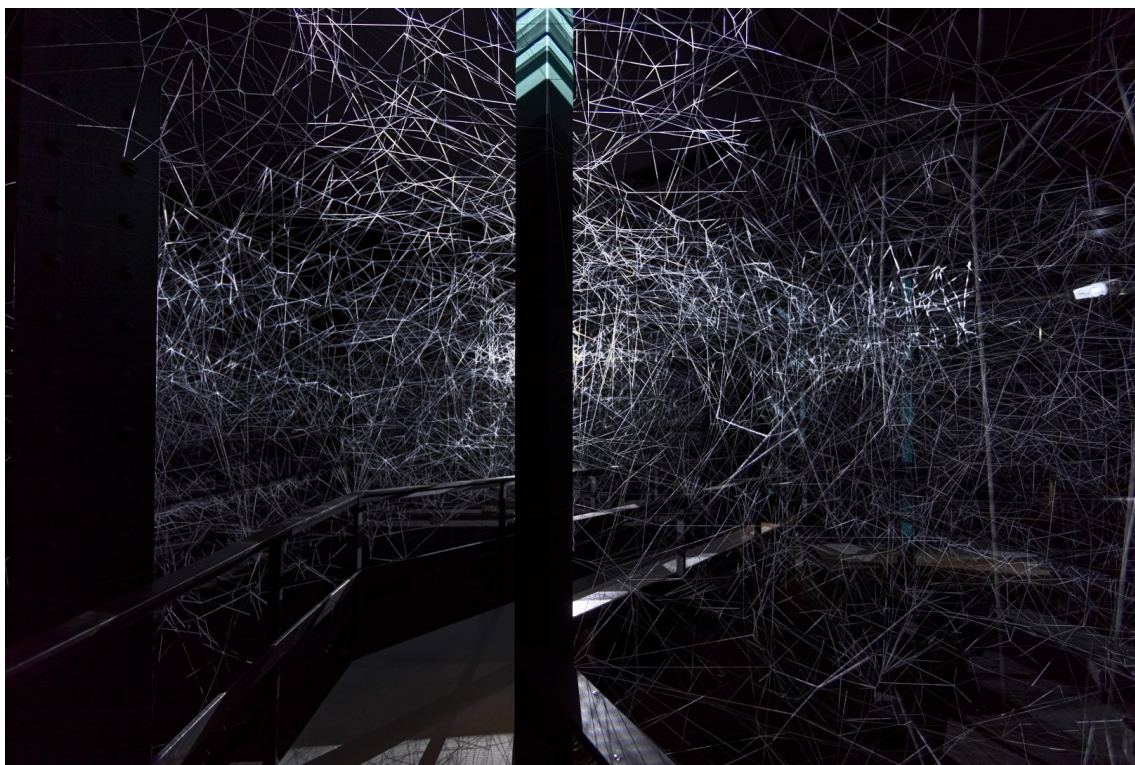
„Ez teljesen más vizuális karakterrel, képi világgal rendelkező mű, mint az előző. A 2010-es évek technológiáját, a játékkészítő programokat idézi. Az idősebb generáció nem is nagyon tudja, hogy mi ez a világ, amiben a fiatalok, a megszállott gamerek mozognak. Rafman meggyőződése, hogy akik napi 12-14 órát töltenek ilyen játékokat játszva, teljesen ki vannak szolgáltatva a szoftvertervezők által megalkotott dopamin-adagolásra irányuló algoritmusoknak. A játékokon keresztül válnak függővé.”

Jon Rafman: Dream Journal 2016–2019, 2019, Courtesy the artist and Sprüth Magers
Fotó: Bíró Dávid / Light Art Museum Budapest

A túlstimulált, képekkel és ingerekkel elárasztott hétköznapiak kritikájaként is értelmezhető művek mellett az ellenpontjukat is megtaláljuk a meditatív jellegű alkotásokban. Yasuhiro Chida Analemmájának sötét terében lehetőség van leülni, elmélyedni. Körülöttünk apró fénypontok suhannak céltudatosan, de minden sietség nélkül. A meditatív élmény egyszerre idéz tartályban lebegő medúzákat és az idegrendszerben futó ingerületeket. Időközönként egy pillanatra az egész szoba fénybe borul, felfedve a sűrű hálózatot, amelyen a fénypontok haladnak, és ami teljesen körülveszi a látogatót.

A művész ezzel az álmok egy másik természetére reagál. „A központi idegrendszer működésének következményei az alvás közben az érzékszerveink részvétele nélkül keletkező képek, érzetek, érzéki benyomások. Az idegrendszer az REM-fázisban tisztítja magát” – adja meg a tudományos hátteret a kurátor, egyúttal felhívja a figyelmet arra, hogy a kiállításon sok műben megjelenő összekötő szál a hullámok, hullámjelenségek, legyenek azok rádióhullámok, agyhullámok, a víz hullámozása vagy az elektromágneses hullámok.

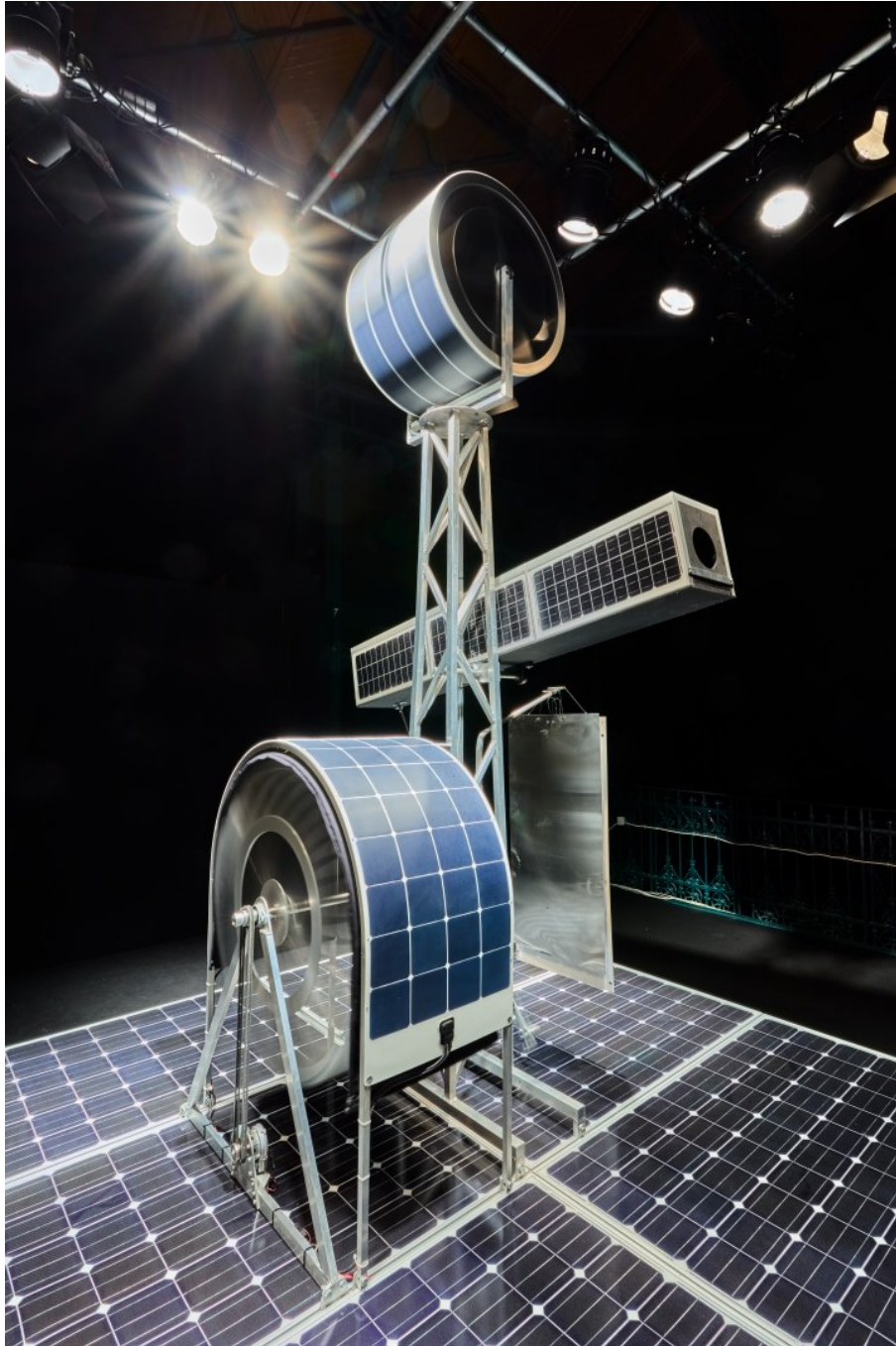

Yasuhiro Chida: Analemma, 2019 – Fotó: Bíró Dávid / Light Art Museum Budapest

A hullámok lehetnek csupán egyetlen vízcseppben is, ahogy a művész másik alkotásában egy LED-del megvilágított vízcsepp keletkezését és lezuhanását követhetjük figyelemmel. „Gyakorlatilag a vízcsepp adja a lencsét. Olyan, mint egy élő organizmus, mint egy állatka. Ez a munka mindenképpen igényli azt a fókuszált figyelmet és időt, ami a kiállításban elég nagy hangsúlyt kap ezekben a meditatív szituációkban” – teszi hozzá Bencsik. „Ez is nagyon fontos: hogy megőrizzük az egyensúlyt a digitális technológiával előállított látványok, szituációk és az analóg megoldások között.”

„Különböző művészi pozíciók vagy megközelítések vannak. Thijs Biersteker kifejezetten a tudományos kutatásokra alapoz. Az ezek által megismert tényeket és folyamatokat igyekszik megjeleníteni, itt például azt, hogy a fák hogyan kommunikálnak egymással a gyökereiken keresztül. Különböző gombák, vegyi folyamatok segítségével adják át egymásnak az életben maradásukhoz fontos információkat” – meséli a kurátor az Econtinuum című műről. „A tengerből gyűjtött PET palackokból 3D-s nyomtatóval modellezték le két létező fa gyökérzetét. A két projektor pedig egy mapping programmal vetíti rá a fluidok áramlásának a képét. Ez egy interaktív installáció. Az áramlás sebessége, a mozgásirány folyamatosan változik attól függően, hogy milyen a páratartalom, a hőmérséklet a térben. Például ha becsődül 20-30 ember, akkor egészen másképp mozognak. A fákhhoz sok embernek van személyes viszonya. A mű ezt a szituációt teremti meg nagyon absztrakt formában. Az volt az alapelképzelés, hogy a láthatatlan dolgokat tegye láthatóvá– ahogy itt fa gyökerei.”

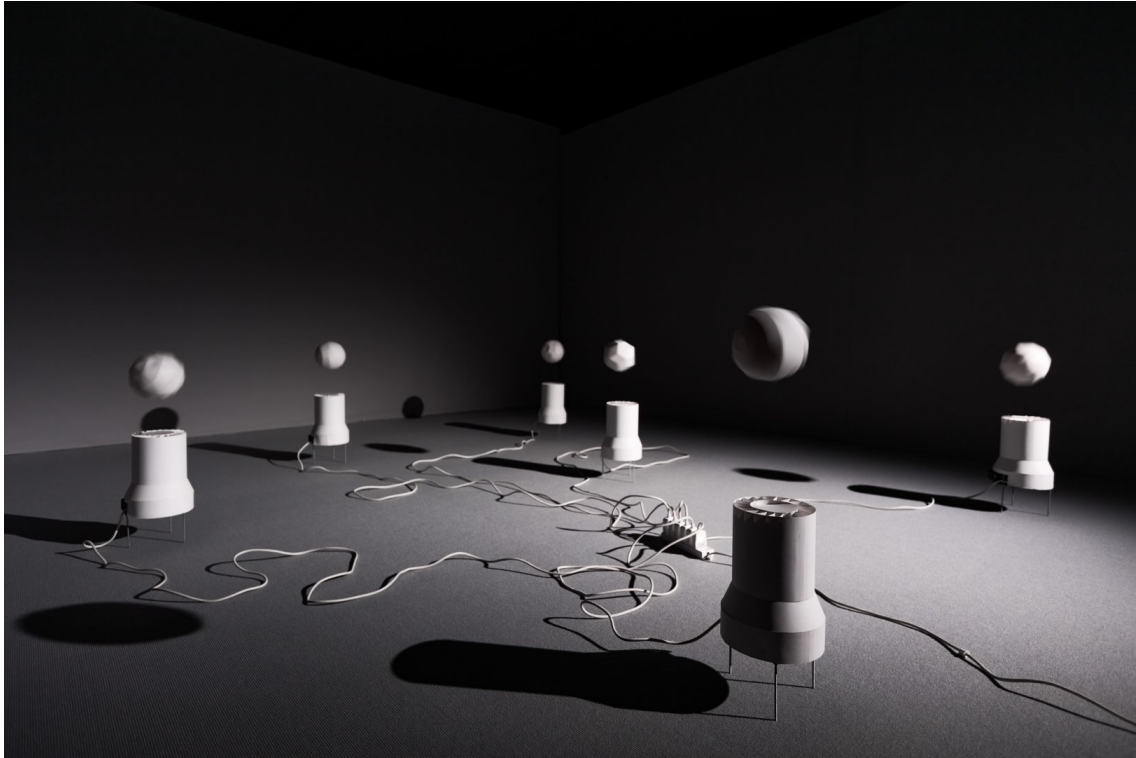
„Biersteker ökológiai kérdésekkel foglalkozó művész, és nagyon látványosan jeleníti meg a klímaválsággal kapcsolatos problémákat. Az ember agyába mélyen beépülő munkákat hoz létre” – válaszolja az alkotó hitvallását. „Ez egy mesterségesen előállított tárgy, de a természetet nagyon direktan megidézzük, például az árnyékokkal a fák között átsütő Napot.”

Bigert & Bergström: Scenario/Scenery, 2020 – Fotó: Bíró Dávid / Light Art Museum Budapest

A munkák egymásra is reagálnak. Bigert és Bergström műve épp a fentieket kérdőjelezi meg. „Napelemekkel működik, de arra hívja fel a figyelmet, hogy néha abba a képbe burkolózunk, mintha a technológiával megmenthetnénk a természetet. Persze örülség, hogy napelemmel hajtjuk ezt a gépet, ami nyilván sokkal több energiát fogyaszt, mint amennyit napelemként újra tudunk hasznosítani” – hívja fel a figyelmet a kritikus hozzáállásra Vida Szabolcs.

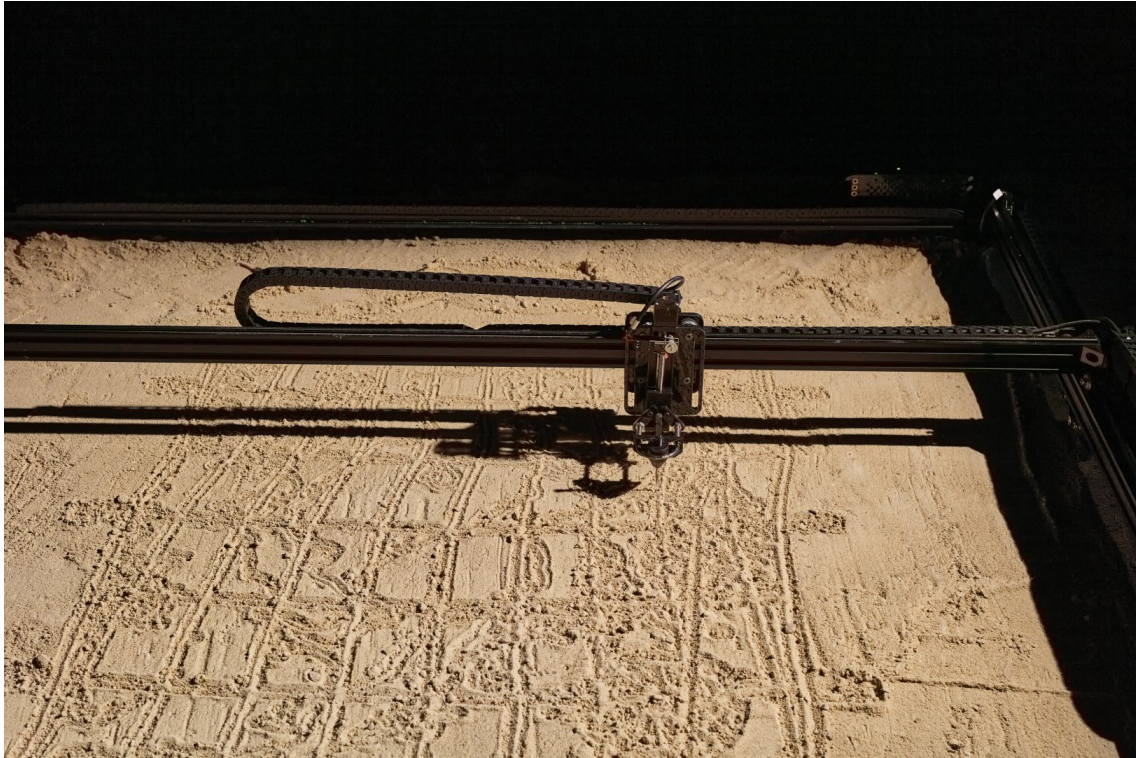
„Ez egy, a barokk színházakban alkalmazott technika: a természet erőit – vihar, szél, mennydörgés – így jelenítették meg a színpalak mögöttl. Arra az ellentmondásra játszik rá, ami nagyon sok ökológiailag elkötelezett művész sajátja: sokkal nagyobb ökológiai lábnyomot állít elő az általa kitalált mű létrehozásával, mint amilyen mértékben felhívja a figyelmet egy környezeti problémára, vagy átalakítja a közfelfogást. Az ember és a környezet viszonyának kérdése egyre ellentmondásosabbá válik mostanában” – teszi hozzá a kurátor.

Csörgő Attila: Hogyan szerkesszünk narancsot?, 1994 – Fotó: Bíró Dávid / Light Art Museum Budapest

A szél mozgatta Csörgő Attila művét is – szó szerint is. Az alkotás az optimális megoldással kísérletezik a különböző struktúrájú testekkel. A tökéletes gömbtest megformálásához közelítő, de eltérő felépítésű testek mindegyike másképp reagál ugyanarra az aerodinamikai jelenségre” – magyarázta az épp az installációban tartózkodó művész. „Másképp ugrálnak a felfelé áramló levegőben. Az a feltételezés, hogy egy igazi gömb az lehetne mozdulatlan, egy lufi, az éppen csak vibrálna. Viszont mivel ezeket a testeket mindenféle lapok alkotják, ezért bele tud kapni a levegőt, és mozgásba hozza őket. Mindegyiknek más a struktúrája, ezért kicsit másképp mozgatja őket, így jön létre ilyen sok fajta mozgás”

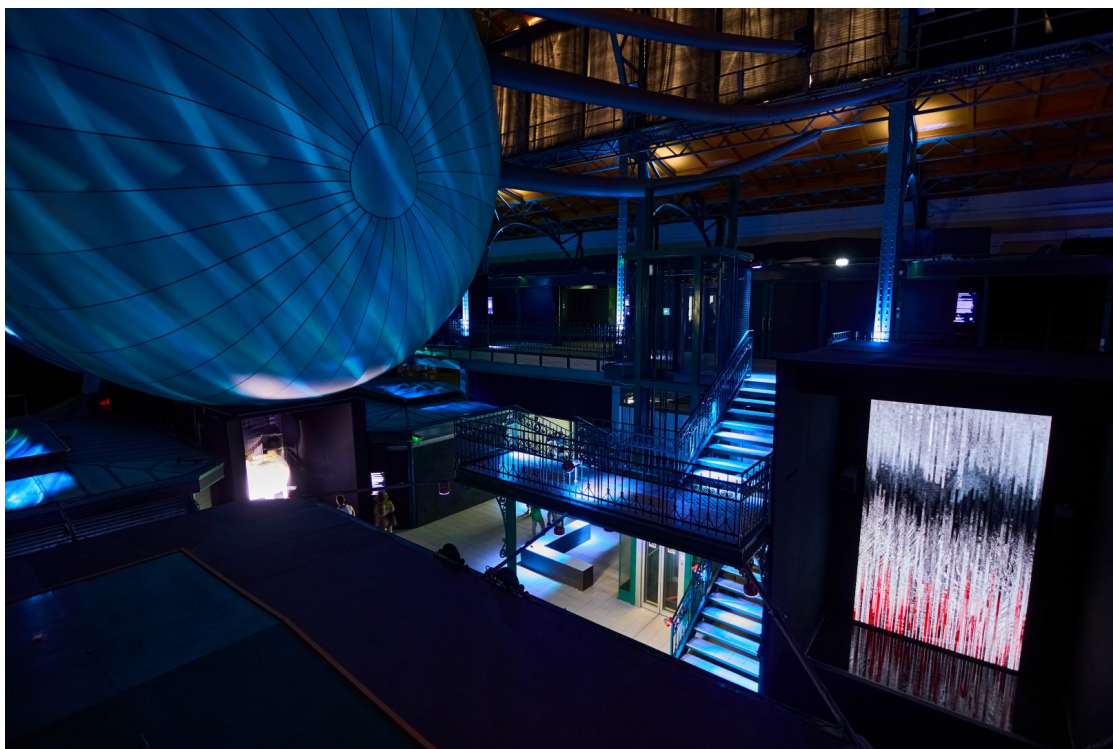
A természet és az ember találkozási pontjában helyezkedik el Sébastien Robert munkája. „A francia művész véletlenül fedezte fel ezeket a kóbor rádióhullámokat, amikor a holland gátrendszeren éppen rádiójeleket gyűjtött. Beazonosított egy Münchenből sugárzott rendszeres rádiófrekvenciát, ami az Északi-tenger meteorológiai adatait, a következő heti időjárás-jelentést tartalmazta” – meséli a kurátor a mű történetét. „Ezt az 1940-es évek óta sugározzák Németországból, de közben azok a szerkezetek már eltűntek a hajókról, amikkel a sugárzást venni lehetett. Az adók nem tűntek el, csak a vevők. Senki nem használja már semmire őket. Ezek alapján rajzol térképet a szerkezet az alatta elterített finomszemű homokba. Egy nap alatt egy térképet rajzol meg. Az eredeti installációban a szél elfújta a nap végén a kész térképet. Itt mi elsimítjuk.”

Sébastien Robert: Back-and-forth (Előre-hátra), 2022–2024 – Fotó: Bíró Dávid / Light Art Museum Budapest

Szintén a hullámok materializálása gondolata áll [Lakner Antal REM ágy](#) című alkotásának hátterében. „Az REM-fázisban az agytevékenység görbéjét vágta ki, megképezve, formálta térré, egy fakírággá. Ebben a formában gyakorlatilag önmagába visszatérővé válik: alvófelületté, amit az ember álmodott, ami az agy tevékenysége. Ez szintézist teremt a nyugati tudományos eredmények és a távol-keleti orvostudomány reflexológiai hagyományával.”

A kiállítás egyik legösszetettebbnek tűnő tere [AlanJames Burns neurodiverzitással](#) foglalkozó alkotásáé. „Ez a mű kettős. Egyrészt van egy videó munka, ami alatt beszélnek, beszélgetnek, és azáltal is jól megérthető a téma, amivel foglalkozik. Emellett egy agyszenzor is tartozik a műhöz, és a tervek szerint hetente lesznek olyan alkalmak, amikor ki lehet próbálni ezt a szenzort, és közben beszélgetni egy pszichológussal a mű témájába vágó pszichológiai kérdésekről” – magyarázza Vida. „Itt például az agyszenzor használata rámutat arra, hogy milyen nehezen is tanulható a figyelem fókuszálása.”

A múzeum belső terei – Fotó: Bíró Dávid / Light Art Museum Budapest

„Fölteszik a fejemre az érzékelőt, és megjelenik a monitoron az agytevékenységnek az elektronikus leképezése-. Közben hallgatom a szöveget, nézem a videót, és annak függvényében, hogy milyen intenzív az agytevékenységem, a figyelmem, az egyéb összetevők, változik a kép” – egészíti ki Bencsik a gyakorlati leírással. „A neurodiverzitás – az ADHD-től kezdve az autizmuson át az Asperger-szindrómáig – kérdésköre rengeteg embert foglalkoztat. Fontos, hogy ez mindenki számára egyértelmű legyen, hogy ezek nem betegségek, hanem csupán más jellegű idegrendszeri működések, aminek számtalan előnye is lehet” – szögezi le Bencsik Barnabás. „Egészen másképp gondolkodnak ezek az emberek, ennek ellenére a hagyományos társadalmi normák miatt marginalizálódnak. Mindenkinek sokkal jobb lenne, ha ők is bevonódnának a társadalmi diskurzusokba.”

„Vannak olyan művek, amelyeknek egyfajta adaptációja készült el erre a kiállításra, és több olyan is, amelyek kifejezetten ide készültek. Szóval széles a spektrum, de a kiállítótér és a műfaj adottságai miatt a helyspecifikusság igencsak jellemző.” – árulja el Vida Szabolcs.

Kati Katona: Immensia, 2024 - forrás: Light Art Museum Budapest

Az egyik épp a múzeum ikonikus terében, a zeppelinben futó 360 fokos vetítés. Jelenleg Katona Kati, egy 30 év alatti magyar művész alkotása látható. A szakemberek azt remélik, ez bátorítólag hat majd más fiatal művészek számára is, hogy bejártssák ezt az egyedi teret. Ide ugyanis csak a kifejezetten a kiállításra készült művek kerülnek.

„Azt gondolom, hogy ezek a fajta immerzív kiállítások olyan szituációk, amelyeknek a belátható jövőben egyre nagyobb lesz a népszerűsége. Nem is véletlen, hogy egyre több múzeum kísérletezik ilyen típusú terek és szituációk létrehozásával” – egészíti ki Vida az összeállításban is szép számmal szereplő műfaj kapcsán.

„Nagyon sűrű a kiállítás, azon sem lennék meglepődve, hogyha sokan többször visszajönnének. Közel 40 ilyen művet befogadni nem is feltétlenül lehet egyszerre. Szerintem megéri visszatérni” – tanácsolja a szakmai igazgató.